

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

MONASTIC PARTICIPATION OF SANGHA ADMINISTRATORS IN FOREST CONSERVATION
ACCORDING TO THE PATH OF CHAO PHO KHAO YAI
(PLAD CHANG NISAI SAT) IN BAN NA DISTRICT, NAKHON NAYOK PROVINCE

พระครูปริยัติวัชรวิมล¹, สุริยะ มาตรฐาน² และ พระมหาทองชัย สุนทรacar³
Phrakhrupariyattisimaphon¹, Suriya Matham² and Phramaha Thogchai Sundaracar³

(Received: April 24, 2026; Revised: August 16, 2026; Accepted: August 27, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ และ (3) นำเสนอการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.978 จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน 203 รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน สรุปเป็นความเรียง ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.25$)

2) ความสัมพันธ์ระหว่าง การบริหารจัดการตามหลัก 4M กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก อยู่ในระดับมาก ($r=0.847$)

3) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า พระสงฆ์ในการใช้หลักธรรมเป็นฐานการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า มีการอนุรักษ์และเป็นแบบอย่างแก่ชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ พบว่า การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมโปร่งใส คำนึงธรรมชาติดูแลชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเพณีผล พบว่า การประเพณีคุณธรรมและความสัมพันธ์ชุมชน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การอนุรักษ์, ปฏิปทา

¹⁻³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding author, e-mail: 6706204105@mcu.ac.th Tel. 0634939422

Abstract

This research aims to (1) study the level, (2) study the relationship, and (3) study the approaches to forest conservation participation based on the teachings of Chao Pho Khao Yai (Plad Chang Nisaisat) among Buddhist monks in Ban Na District, Nakhon Nayok Province. The research employs a mixed-methods approach, combining quantitative research using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.978 from a sample of 203 Buddhist students. Data was analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and correlation coefficient. Qualitative research involved interviews with 9 key informants, summarized in narrative form. The research findings revealed that:

1) The overall level of participation in forest conservation based on the Khao Yai Shrine's (Plad Chang Nisaisat) practices among monks in Ban Na District, Nakhon Nayok Province, was high ($x=4.25$).

2) The overall relationship between 4M-based management and the participation of monks in forest conservation based on the Khao Yai Shrine's (Plad Chang Nisaisat) practices in Ban Na District, Nakhon Nayok Province, showed a strong positive correlation ($r=0.847$).

3) Regarding participation in forest conservation based on the Khao Yai Shrine's (Plad Chang Nisaisat) practices among monks in Ban Na District, Nakhon Nayok Province, the findings indicated that in terms of decision-making, monks used Buddhist principles as a basis for decision-making; in terms of implementation, they conserved and served as role models for the community; in terms of benefit allocation, they ensured fair and transparent distribution of benefits, returning benefits to nature and the community; and in terms of evaluation, they assessed ethics and community relationships.

Keywords: Participation, Conservation, Practices

บทนำ

ประเทศไทยเคยเป็นหนึ่งในดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรป่าไม้มากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยในปี พ.ศ. 2504 มีพื้นที่ป่าสูงถึงร้อยละ 53.33 ของพื้นที่ประเทศ แต่ภายในระยะเวลาเพียง 39 ปี พื้นที่ดังกล่าวกลับลดลงอย่างน่าตกใจจนเหลือเพียงร้อยละ 33.40 ในปี พ.ศ. 2543 คิดเป็นการสูญเสียป่าเฉลี่ยถึงปีละ 1.64 ล้านไร่ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญที่หล่อเลี้ยงระบบเศรษฐกิจ การเกษตร และการคมนาคมของประเทศ สาเหตุหลักของการถดถอยนี้เกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่นำไปสู่ความต้องการที่ดินเพื่อทำกินและผลิตอาหาร รวมถึงนโยบายเศรษฐกิจในอดีตที่มุ่งเน้นการแปรรูปไม้เพื่อการพาณิชย์และการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งการสร้างที่อยู่อาศัย โรงแรม และสถานที่ราชการ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ป่าไม้ถูกทำลายเกินกว่าที่ธรรมชาติจะฟื้นฟูได้ทัน จนกลายเป็นวิกฤตการณ์ที่กระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศอย่างรุนแรง (กรมป่าไม้ ส่วนป่าชุมชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า, 2560)

ทรัพยากรป่าไม้เปรียบเสมือนรากฐานสำคัญที่ค้ำจุนความเจริญและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะแหล่งกำเนิดปัจจัยสี่และศูนย์รวมการเรียนรู้ทางธรรมชาติ ประเทศที่รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด มักจะมีความมั่นคงและประชาชนมีมาตรฐานการครองชีพที่ดี ในทางตรงกันข้าม หากปล่อยให้ป่าไม้ถูกทำลาย

จนเสื่อมโทรม ย่อมนำมาซึ่งความตกต่ำทางเศรษฐกิจและความวุ่นวายทางสังคมในอนาคต ด้วยเหตุนี้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมป่าไม้ จึงได้เร่งขับเคลื่อนนโยบายเชิงรุกเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ โดยมุ่งเน้นการป้องกันพื้นที่ป่าที่ยังสมบูรณ์ไม่ให้อ่อนแอเสื่อมโทรม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ชุมชนรอบผืนป่าเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกและดูแลรักษาป่าไม้ เพื่อให้คนกับป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลและยั่งยืน อันจะเป็นหลักประกันว่าผืนป่าของประเทศไทยจะยังคงอยู่เป็นสมบัติล้ำค่าของชาติสืบต่อไป (โชติก จรุงคนธ์, 2548)

ป่าชุมชนคือมรดกทางภูมิปัญญาที่ชาวบ้านในชนบทใช้ประโยชน์และดูแลรักษาอย่างยาวนาน โดยมีระบบการจัดการที่ชัดเจน ทั้งการจำแนกที่ดิน กฎเกณฑ์การใช้สอย และองค์กรชาวบ้านที่เข้มแข็ง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรม ป่าไม้ได้เป็นเพียงแหล่งทรัพยากรสำหรับอาหาร สมุนไพร และวัสดุก่อสร้างเท่านั้น แต่ยังเป็นหัวใจสำคัญของระบบนิเวศที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร การอนุรักษ์ป่าจึงไม่ใช่เพียงศาสตร์ทางเทคนิค แต่เป็นรากฐานของการดำรงชีวิตร่วมกันที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ไปจนถึงการร่วมรับผิดชอบ โดยสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรม มาเป็นแนวทางในการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ผ่านการหมั่นพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีทั้งภายในและระหว่างชุมชนให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน (สมศักดิ์ สมานไทย, 2546)

สำหรับกรณีป่าชุมชนในอำเภอบ้านนาที่กำลังเผชิญวิกฤตจากการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมและการลักลอบเผาป่า จนส่งผลให้เกิดภัยธรรมชาติอย่างน้ำท่วมฉับพลันและความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงการขาดจิตสำนึกและการจัดการที่เหมาะสม ซึ่งทางออกที่แท้จริงไม่ใช่หน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และเยาวชน เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศให้กลับมาสมดุลอีกครั้ง บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าเมื่อชีวิตของชุมชนผูกพันอยู่กับความอยู่รอดของป่า ชุมชนย่อมมีแรงขับเคลื่อนภายในที่จะปกป้องทรัพยากรโดยไม่ต้องรอการบังคับจากภายนอก การจัดการป่าชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ช่วยเหลือคนในพื้นที่ที่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน และสร้างโอกาสให้มนุษยชาติได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล นำไปสู่การดำรงชีพที่มีคุณภาพและความสุขอย่างแท้จริง (อภิชาติ ภัทรธรรม, 2553)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก” เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อนำเสนอการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ในเป็นารยกระดับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ให้เกิดความสมดุลและก่อให้เกิดความหลากหลายทางธรรมชาติจนกลายเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การบริหารจัดการตามหลัก 4M กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก
3. เพื่อนำเสนอการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ จากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ เพื่อสนับสนุนการทำวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก” มีประเด็นที่ได้นำเสนอไว้ดังนี้

พระมหาชัยสิทธิ์ ขยสิทธิ์ (เปรียญยอดเยี่ยม) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการที่ดีในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอยุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอยุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$)

พระจิรวัชร สุธมโม (พิชاجر) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการระบบบริจาคนิคมของวัดในอำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการระบบบริจาคนิคมในวัดอำเภอมืองจังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่าพระสงฆ์มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

พระพิรุฬห์วิทย์ ยสวฑฺฒ (พรมมาลี) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนลาวเวียงอำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนลาวเวียง อำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ได้แก่ เพศ มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนลาวเวียง อำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

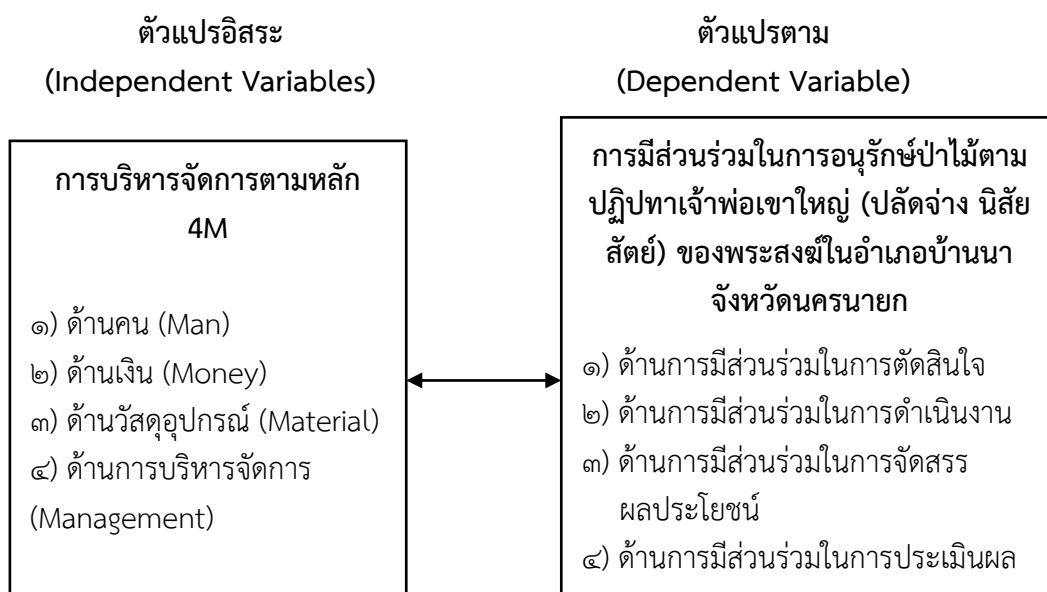
พระครูสังฆรักษ์พงษ์พันธ์ วิสวโร (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน อำเภสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการวางแผนประชุม เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีนและสิ่งแวดล้อม ควรสร้างแรงจูงใจให้พระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีนที่จัดขึ้นในชุมชน ควรเข้าร่วมในการติดตามงานขณะปฏิบัติงานในการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน

พระครูสังฆรักษ์ธีรศักดิ์ วิสุทธิปัญญ (จันทร์เกตุวงศ์) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางส่งเสริมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ต้งามนั้น คือ ศึกษา ค้นคว้า และวิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้ว และที่ยังไม่ได้ศึกษา แต่มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกแห่ง ผู้ศึกษาค้นคว้า จะได้ทราบความหมายและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ ความรู้ดังกล่าวจะเป็นรากฐานของชีวิตเมื่อได้เห็นคุณค่า จะเกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมและแพร่หลาย และส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่าและร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยน และตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่น ๆ และวัฒนธรรมภายนอกอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ โดยใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันอีกด้วย

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คือการที่บุคคล กลุ่มคน หรือชุมชนเข้ามามีบทบาทในการดูแลรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างตั้งใจและต่อเนื่อง โดยสามารถแสดงออกได้ในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การลดปริมาณขยะ การปลูกต้นไม้ การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม หรือการเผยแพร่ความรู้ให้คนรอบข้างตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก” ผู้วิจัยสามารถสรุปแผนภาพกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก” ใช้รูปแบบงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)

ซึ่งเป็นการผสมผสานวิธีการระหว่างการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ พระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำนวน 410 รูป (สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านนา, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ซึ่งได้มาโดยการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 203 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของ “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฎิบัติทางเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก” โดยแบบออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ จำนวน 4 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ รวมเป็น 20 ข้อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฎิบัติทางเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำนวน 4 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ รวมเป็น 20 ข้อ ตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

3. การกำหนดวิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล

3.1 จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

3.2 ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงเจ้าคณะอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

3.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมาก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฎิบัติทางเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (สิน พันธุ์พินิจ, 2557)

4.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการทดสอบสมมติฐาน โดยพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฎิบัติทางเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ (Correlation Coefficient) วัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร และผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐานค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยทั่วไปนิยมใช้สัญลักษณ์ (r) แทนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของกลุ่มการบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ จะใช้ตัวเลขของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเข้าใกล้ -1 หรือ +1 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง แต่หากมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อย หรือไม่มีเลย สำหรับการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.81 – 1.00 หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับมาก

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.51 – 0.80 หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.21 – 0.50 หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับน้อย

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.01 – 0.20 หมายถึง มีความสัมพันธ์ในระดับน้อยมาก

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.00 หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิดตามลำดับความสำคัญ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย จำนวน 9 รูปหรือคน

2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอนหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

3.2 ทำการนัดวัน เวลาและสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

3.3 นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ ทำการถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ จำแนกเป็นประเด็น แล้วเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4.2 วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

4.3 สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. ข้อที่ 2. และ ข้อที่ 3 ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1. ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยภาพรวม

(n=203)

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัด นครนายก	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.26	0.57	มาก
2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.37	0.54	มาก
3) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์	4.19	0.65	มาก
4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.19	0.67	มาก
รวม	4.25	0.55	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า พระสงฆ์มีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การบริหารจัดการตามหลัก 4M กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

(n=203)

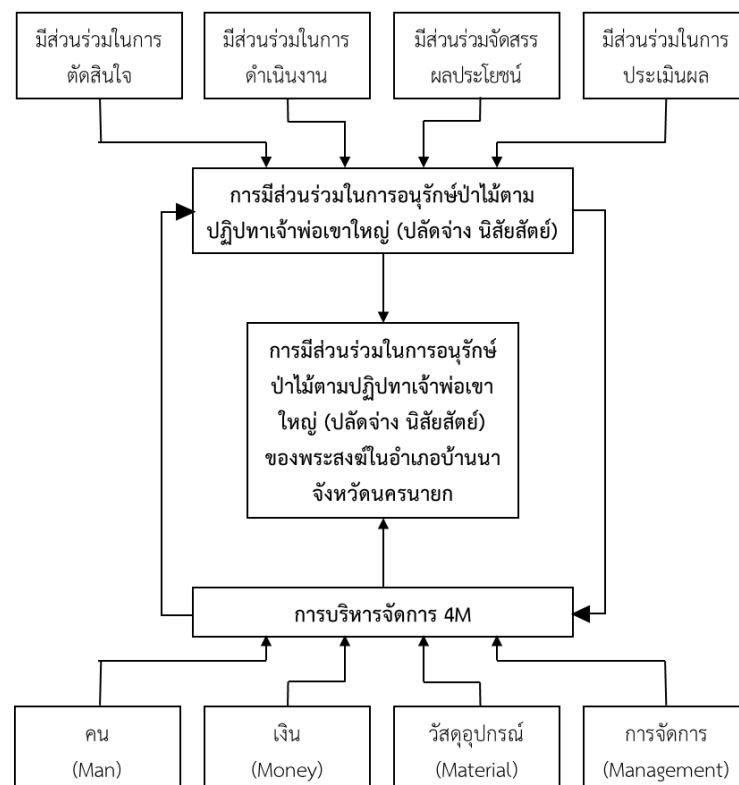
ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (p)				โดยภาพรวม
	ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์	ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	
ด้านคน	0.739**	0.617**	0.734**	0.677**	0.765**
ด้านเงิน	0.718**	0.608**	0.776**	0.758**	0.794**
ด้านวัสดุอุปกรณ์	0.681**	0.626**	0.760**	0.723**	0.773**
ด้านการบริหารจัดการ	0.823**	0.733**	0.765**	0.718**	0.836**
โดยภาพรวม	0.792**	0.690**	0.811**	0.769**	0.847**

** ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (2 tailed)

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารจัดการตามหลัก 4M โดยภาพรวม กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก อยู่ในระดับมาก ($r=0.847^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ที่ 3 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า การอนุรักษ์ป่าไม้มีประสิทธิภาพจากบทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้นำจิตใจและสื่อกลางประสานความร่วมมือ โดยใช้หลักธรรมเป็นฐานการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทหลากหลายในการอนุรักษ์ป่า ทั้งการนำกิจกรรม ธรรมะทางธรรมะ และสร้างจิตสำนึกผ่านเยาวชนและประเพณีท้องถิ่น ความศรัทธาของประชาชนช่วยเสริมความร่วมมือ ขณะที่การประยุกต์พุทธธรรมกับการจัดการอย่างเป็นระบบทำให้การอนุรักษ์ยั่งยืนและเป็นแบบอย่างแก่ชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ พบว่า การจัดสรรผลประโยชน์จากการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ เชื่อมคุณค่าทางจิตวิญญาณกับการบริหาร โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนจริยธรรม ใช้กองทุนและระบบโปร่งใส กำหนดค่านิยมชาตและชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า การประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านทรัพยากรป่าไม้ จิตสำนึก คุณธรรม และความสัมพันธ์ชุมชน โดยพระสงฆ์เสริมความน่าเชื่อถือ นักวิชาการเชื่อมโยงทฤษฎี ผู้นำและประชาชนสะท้อนผลจริง

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพที่ 1 : องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 ผู้วิจัยสามารถอธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เป็นการบูรณาการระหว่างหลักการบริหารจัดการสากลเข้ากับมิติทางจิตวิญญาณและอัตลักษณ์ท้องถิ่น การดำเนินงานอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในพื้นที่ไม่ได้เป็นเพียงภารกิจทางกายภาพในการปลูกต้นไม้เท่านั้น แต่เป็นการขับเคลื่อนผ่านต้นทุนทางสังคมและศรัทธา โดยมีการประยุกต์ใช้ทรัพยากรการบริหารจัดการตามหลัก 4M อย่างเป็นระบบ ในด้านคน (Man) พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่เชื่อมประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและชาวบ้าน โดยใช้บารมีและความเลื่อมใสศรัทธาในปฏิปทาของปลัดจ่าง นิสัยสัตย์ เป็นตัวยึดเหนี่ยว ในด้านเงิน (Money) มีการบริหารจัดการงบประมาณที่เน้นความโปร่งใสผ่านกองทุนผ้าป่าต้นไม้และเงินบริจาคจากพุทธบริษัท ส่วนด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) มีการปรับใช้พื้นที่ของวัดเป็นสถานียเพาะชำกล้าไม้และศูนย์เรียนรู้ และด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่ามีการวางแผนงานที่ยืดหยุ่นสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม โดยนำหลักธรรมคำสอนมาสอดแทรกในการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างกลมกลืน

การมีส่วนร่วมตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) องค์ความรู้ที่สำคัญคือการถอดรหัสคุณธรรมความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความกล้าหาญของปลัดจ่างมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ 4 ด้าน เริ่มต้นจาก การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนและคณะสงฆ์ร่วมกันกำหนดแนวเขตป่าอนุรักษ์และกฎระเบียบในการดูแลรักษาพื้นที่ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ต่อมาใน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พระสงฆ์ในอำเภอบ้านนาได้นำพาพุทธศาสนิกชนจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น การบวชป่าและการเดินธรรงค์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นการนำพลังศรัทธามาแปรเปลี่ยนเป็นการลงมือทำที่เข้มแข็ง สำหรับ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ มุ่งเน้นไปที่ประโยชน์ทางอ้อม เช่น การรักษาความชุ่มชื้นของแหล่งน้ำและการใช้ป่าเป็นแหล่งสมุนไพรเพื่อสาธารณสุขประโยชน์ มากกว่าการมุ่งเน้นประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนตัว และสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่มีการตรวจสอบและติดตามสภาพป่าร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชัยสิทธิ์ ขยสิทธิ์ (เปรียบยอดยิ่ง) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการที่ดีในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระจิรวรรณ สุธมโม (พิชากร) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการระบบบริจาคนิเวศของวัดในอำเภอมะนัง จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการระบบบริจาคนิเวศของวัดในอำเภอมะนัง จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ความสัมพันธ์ระหว่าง การบริหารจัดการตามหลัก 4M กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก อยู่ในระดับมาก ($r=0.847^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดสอบ

สมมติฐานการวิจัยพบว่าพระสงฆ์มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ปะติมากรรม ของวัดในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระพิรุฬห์วิทย์ ยสวาท (พรมมาลี)** (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนลาวเวียงอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนลาวเวียง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ได้แก่ เพศ มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนลาวเวียง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัย สัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า การอนุรักษ์ป่าไม้มีประสิทธิภาพจากบทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้นำจิตใจและสื่อกลางประสานความร่วมมือ โดยใช้หลักธรรมเป็นฐานการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทหลากหลายในการอนุรักษ์ป่า ทั้งการนำกิจกรรม รณรงค์ทางธรรมะ และสร้างจิตสำนึกผ่านเยาวชนและประเพณีท้องถิ่น ความศรัทธาของประชาชนช่วยเสริมความร่วมมือ ขณะที่การประยุกต์พุทธธรรมกับการจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้การอนุรักษ์ยั่งยืนและเป็นแบบอย่างแก่ชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ พบว่า การจัดสรรผลประโยชน์จากการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ เชื่อมคุณค่าทางจิตวิญญาณกับการบริหาร โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนจริยธรรม ใช้กองทุนและระบบโปร่งใส กำหนดคตินิรโทษกรรมและชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า การประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านทรัพยากรป่าไม้ จิตสำนึก คุณธรรม และความสัมพันธ์ชุมชน โดยพระสงฆ์เสริมความน่าเชื่อถือ นักวิชาการเชื่อมโยงทฤษฎี ผู้นำและประชาชนสะท้อนผลจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พงษ์พันธ์ วิสวโร** (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการวางแผนประชุม เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีนและสิ่งแวดล้อม ควรสร้างแรงจูงใจให้พระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีนที่จัดขึ้นในชุมชน ควรเข้าร่วมการติดตามงานขณะปฏิบัติงานในการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์ธีรศักดิ์ วิสุทธิปุโต (จันทร์เกตุวงศ์)** (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางส่งเสริมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ตังงมนั้น คือ ศึกษา ค้นคว้า และวิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้ว และที่ยังไม่ได้ศึกษา แต่มีกระจุกกระจายอยู่ทั่วทุกแห่ง ผู้ศึกษาค้นคว้า จะได้ทราบความหมายและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ ความรู้ดังกล่าวจะเป็นรากฐานของชีวิตเมื่อได้เห็นคุณค่า จะเกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมและแพร่หลาย และส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า และร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยน และตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่น ๆ และวัฒนธรรมภายนอกอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ โดยใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ตามปฏิปทาเจ้าพ่อเขาใหญ่ (ปลัดจ่าง นิสัยสัตย์) ของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่คณะสงฆ์อื่น
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่คณะสงฆ์อื่น
3. ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าในพื้นที่คณะสงฆ์อื่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้ ส่วนป่าชุมชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า. (2560). *ป่าชุมชนในประเทศไทย ๒๕๖๐*. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้.
- โชคก จรุงพันธ์. (2548). *รายงานผลการดำเนินการโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ* *ช้าง. เชียงใหม่: สำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.*
- พระครูสังฆรักษ์ธีรศักดิ์ วิสุทธิปัญโญ (จันทร์เกตุวงศ์). (2558). *บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี*. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์พงษ์พันธ์ วิสวโร. (2559). *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม*. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิยมโท). (2564). *การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัดอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระจิรวรรุ สุธมโม (พิชกร). (2563). *การบริหารจัดการระบบบริจาโคิเลศทรอนิกส์ของวัดในอำเภอมืองจังหวัดนนทบุรี*. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิรุฬห์วิทย์ ยสวทโธ (พรหมมาลี). (2562). *การอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนลาวเวียงอำเภโโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชัยสิทธิ์ ขยสิทธิ (เปริยบยอติง). (2563). *การบริหารจัดการที่ดีในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบุทัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ สมานไทย. (2546). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบ้านนา. (20 พฤษภาคม 2568). *สถิติข้อมูลพระสังฆาธิการ*. นครนายก: สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบ้านนา. แหล่งที่มา: <http://www.lecture.cs.buu.ac.th>
- สิน พันธุ์พินิจ. (2557). *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จูเนปบลิสซิ่ง จำกัด.
- อภิชาติ ภัทรธรรม. (2553). *การป่าไม้กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ภาควิชาการป่าไม้*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Tokyo: Aoyama Gakuin University.